

Sygn. akt III CZ 94/12

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. P. i Ar. P.

przeciwko A. P.

o zniesienie służebności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 grudnia 2012 r.,

zażalenia pozwanego na wyrok Sądu Okręgowego

z dnia 5 czerwca 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając Sądowi
Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy uchylił wyrok Sądu Rejonowego z dnia 8 lipca 2011 r. oddalający powództwo o zniesienie służebności i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Podstawę prawną orzeczenia kasatoryjnego stanowi – w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. – nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy. Uchylenie wyroku z tego powodu uzasadniają – zdaniem Sądu odwoławczego – błędne ustalenia faktyczne, naruszająca art. 233 § 1 k.p.c. ocena zeznań stron i świadka oraz wadliwie sporządzone uzasadnienie orzeczenia.

W zażaleniu pozwany zarzucił naruszenie art. 386 § 4, art. 162, art. 380, 378 § 1 i art. 232 zdanie drugie k.p.c. oraz art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W konkluzji zażalenia wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który wszedł w życie w dniu 3 maja 2012 r. i ma zastosowanie do zaskarżania orzeczeń wydanych po tym dniu (art. 1 pkt 39 i art. 9 pkt 6 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 233, poz. 138; dalej: „ustawa nowelizująca”), zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu ustawy nowelizującej wskazano, że uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji wraz z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania jest w praktyce nadużywane, choć obecny model postępowania zakłada, że druga instancja stanowi instancję merytoryczną, w której sprawa powinna być rozpoznana *ex novo*, a postępowanie zakończone przez wydanie rozstrzygnięcia kończącego spór między stronami (por. także postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12 i z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.).

Dostrzegając niefortunną stylizację art. 394¹ § 1¹ k.p.c. – polegającą na użyciu wyrażenia przysłówkowego „w razie”, niewskazującego jasno jakie orzeczenia podlegają zaskarżeniu – Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12 (niepubl.) stwierdził, że należy przyjąć, iż przedmiotem zażalenia jest orzeczenie uchylające orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania.

Charakter tego zażalenia był przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w postanowieniu z dnia 7 listopada 2012 r. (niepubl.). Podejmując próbę określenia zakresu przeprowadzanej kontroli, Sąd Najwyższy stwierdził, że jego rolą w postępowaniu zażaleniowym – gdy przyczyną orzeczenia kasatoryjnego było nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sporu – jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uchylecia orzeczenia i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Poza zakresem kontroli pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska sądu odwoławczego co do meritum. W związku z tym - w myśl stanowiska wyrażonego w tym postanowieniu - zażalenie powinno skupiać się na zarzutach naruszenia art. 386 § 4 k.p.c., a nie na kwestionowaniu merytorycznych podstaw orzeczenia.

Podzielając to stanowisko i uogólniając je, Sąd Najwyższy w przytoczonym postanowieniu z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12 uznał, że należy przyjąć, iż kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, właściwy temu środkowi odwoławczemu, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylecia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu in merito.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy – w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. – oznacza zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy prawnej żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego. Zupełnie obojętna jest przyczyna zaniechania sądu, może więc tkwić zarówno w pasywności sądu, jak i w błędnym - co pokaże dopiero kontrola odwoławcza - przyjęciu przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji,

prawo zatrzymania, itp.) (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97 i z dnia 3 lutego 2002 r. III CKN 151/98, niepubl., wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, nr 3, poz. 36, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, niepubl. i z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 1).

Mając na względzie powyższe, należało podzielić zarzut skarżącego, że wyrok kasatoryjny został wydany z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. Stwierdzone przez Sąd odwoławczy uchybienia nie dają bowiem podstaw do przyjęcia, że Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu czy pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Błędne ustalenia faktyczne, naruszająca art. 233 § 1 k.p.c. ocena zeznań stron i świadka czy wadliwe uzasadnienie nie są równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy. Uchybienia te podlegają naprawieniu w postępowaniu odwoławczym. Nie zachodzi także druga z przewidzianych w art. 386 § 4 k.p.c. podstaw do uchylenia wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd pierwszej instancji prowadził w sprawie postępowanie dowodowe, które obejmowało zarówno dowody osobowe, jak i dowody z dokumentów. Stwierdzoną przez Sąd drugiej instancji potrzebę przeprowadzenia w sprawie dalszych dowodów należy zatem oceniać jako uzupełnienie postępowania dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 145/12, niepubl.). Tymczasem podstawa do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania zachodzi jedynie wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania w całości.

Nie jest niezbędna szczegółowa ocena pozostałych zarzutów naruszenia przepisów postępowania, albowiem o uwzględnieniu zażalenia przesądził trafny zarzut wydania zaskarżonego wyroku z obrazą art. 386 § 4 k.p.c. Można zatem poprzestać na stwierdzeniu, że pozostałe zarzuty nie tyle dotyczą przesłanek wydania wyroku kasatoryjnego, ile wykraczającej poza zakres postępowania zażaleniowego oceny sposobu rozpoznania apelacji.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz 108 § 2 w związku z art. 394¹ § 3 i 398²¹ k.p.c.).